

BIBLIJSKI MOTIVI NA FRESKAMA U ĐAKOVAČKOJ KATEDRALI (19)

14. ISUSOVO UZAŠAŠĆE

(Alexander-Maximilian Seitz, 1877.)

Zapisi Svetoga pisma

Nakon uskrsnuća Isus se tijekom četrdeset dana ukazivao svojim učenicima i govorio im o Božjem kraljevstvu, a zatim je uzašao na nebo. O tom piše evanđelist Luka na kraju svoga evanđelja i na početku Djela apostolskih. Kaže doslovno: »Zatim ih izvede do Betanije, podiže ruke pa ih blagoslovi. I dok ih blagoslivljaše, rasta se od njih i uznesen bi na nebo. Oni mu se nice poklone pa se s velikom radošću vrate u Jeruzalem te sve vrijeme u hramu blagoslivljaju Boga« (Lk 24,50-53.). Na pitanje učenika kad će uspostaviti kraljevstvo u Izraelu, Isus odgovara: ‘Nije vaše znati vremena i zgone koje je Otac podredio svojoj vlasti. Nego primit ćete snagu Duha Svetoga, koji će sići na vas, i bit ćete mi svjedoci u Jeruzalemu, po svoj Judeji i Samariji, i sve do kraja zemlje.’ Kad to reče, podiže se njima naočigled, i oblak ga ote njihovim očima. I dok su netremice gledali kako on odlazi na nebo, gle, dva čovjeka stadoše kraj njih u bijeloj odjeći i rekoše im: Galilejci, što stojite i gledate u nebo? Ovaj Isus koji je od vas uzet na nebo isto će tako doći kao što ste vidjeli da odlazi na nebo.« (Dj 1,6-11)

Razvitak motiva

Kršćanska umjetnost u prvim stoljećima, u katakombama, još ne poznaje motive Kristova uzašašća na nebo. Najraniji prikazi su oko 400. godine i već od početka su stvorena dva slikovna tipa: ili Krista na svijetlom oblaku (glorioli, nimbusu) u nebo nose anđeli ili on stupa u nebo dohvaćajući ruku koju mu Otac pruža kroz oblak. Prvi tip, koji se pojavljuje na kršćanskom Istoku, zapravo je preuzet i prilagođen motiv kasnoantičkih apoteoza u kojima diviniziranog vladara ili junaka »nose« krilati geniji (vrsta antičkih božanstava). Uz Krista je ponekad prisutna i Marija, premda to izričito ne bilježi Sveto pismo. No u Djelima apostolskim stoji (nakon opisa uzašašća) da su se apostoli vratili u Jeruzalem i tu »svi oni bijahu jednodušno postojani u molitvi sa ženama, i Marijom, majkom Isusovom...« (Dj 1,14). Ovaj je način prikazivanja prisutan od 9. stoljeća i u zapadanokršćanskoj umjetnosti.

Drugi je slikovni tip raširen u zapadnoevropskom području. Prikazi od 4. stoljeća povezuju uskrsnuće i uzašašće. Postoji, naime, i predaja, da je Krist uzašao k Ocu odmah nakon uskrsnuća, iz groba. Stoga je na takvim motivima u donjem dijelu prazan grob, pozaspali vojnici i tri žene, a u gornjem dijelu Krist, po stazi od oblaka, oko koje su zaprepašteni učenici, stupa u nebo, gdje ga - raširenih ruku ili uzimajući ga za ruku - dočekuje Otac. Na nekim motivima Krist u lijevoj ruci drži svitak novog zakona - Evanđelje. Tako je uzašašće stavljeno u vezu s Mojsijevim boravkom na brdu Sionu, gdje je primio Božji zakon («Deset zapovijedi»). Oko 1000. godine nastao je motiv Krista koji se uzdiže u nebo lebdeći kroz prostor; ponekad je naslikan tako da je do polovice tijela uronio u oblak (nebo), a vidljive su još samo noge, prate ga anđeli i starozavjetni pravednici, a uokolo kleče Marija i apostoli. Ovaj tip prevladava naročito u gotičkom slikarstvu. Od prve polovice 14. stoljeća prikazivani su često samo tragovi Kristovih stopa na tlu. U doba baroka tema Kristova uzašašća je donekle potisnuta prikazivanjem Marijina uznesenja i glorifikacije obljubljenih svetaca. U 19. stoljeću neki pokušavaju Kristovo uzašašće prikazati što realnije.

Ostvarenje u katedrali

Djelo Seitza oca u katedrali ima mnoge karakteristike tradicionalnog slikanja ovog motiva, a temelj mu je svetopisamski opis događaja. Isus je s apostolima na vrhu brda (Maslinske gore). Raširenih ruku uzdiže se sa zemlje, uokolo su oblaci (znak Božje prisutnosti i božanskog do-

gađanja), a sam Isusov lik uokviren je mandorlom od duginih boja i zlatnih zraka koje izvire iz njegova proslavljena (uskrsnula) tijela. Važno je uočiti simboliku duge: ona je ovdje znak oproštenja, pomirenja i, po Kristu, obnovljena saveza ljudskog roda s Bogom; njezine tri boje - plavu, crvenu i zelenu - crkveni oci tumače kao simbol nazočnosti Presvetog Trojstva, a istodobno simbolizira Kristovo nebesko podrijetlo (plava), njegovu žrtvu do smrti (crvena) i njegovo spasiteljsko djelo na zemlji (zelena). Slikari srednjega vijeka slikaju dugu s tri ili više boja. To čine na temelju običnog promatranja ili usvojene simbolike, a ne na temelju otkrića Isaaca Newtona (1643.-1727.), koji je, istražujući sunčevo svjetlo kroz staklenu prizmu, otkrio sedam boja sunčeva spektra: crvenu, narančastu, žutu, zelenu, svijetloplavu, tamnoplavu i ljubičastu.

Uz Isusa koji lebdi, dva su anđela, kao još jedan znak Božje nazočnosti u događaju, ali i glasnika koji začuđene apostole upućuju u značenje i razloge događaja. Uzdignute ruke i začuđeni pogledi apostola postavljenih zdesna i slijeva odaju silno uzbuđenje. Uobičajilo se prikazivati jedanaest apostola, bez Jude izdajnika. Međutim, na Seitzovoj slici je dvanaest osoba. »To nije pogreška, nego slikarska sloboda«, kaže u svojoj knjižici o katedrali Milko Cepelić. I nastavlja: »Pjesnička duša staroga Seitza, znajući koliko veliki biskup štuje i voli sv. Pavla, dao mu je već ovdje mjesta med apoštolima, a da mu nije naslikao lica; onaj bo apoštol, koji je ničice ispod Isusa pao, a od kojega samo glavu i leđa vidimo, jeste mladi Pavao.« (Milko Cepelić: »Stolna crkva djakovačka«, Djakovo, 1915., str. 71./72.). Treba dodati da je na slici još jedna zanimljivost: upravo na mjestu gdje je Pavao pritisnuo svoje lice k zemlji, vide se otisci Isusovih stopala. Karakteristično za slike od 14. stoljeća, a dolazi odatle što su se hodočasnici u Jeruzalem pokazivali takvi otisci na jednom kamenu na Maslinskoj gori. Dakako, ne radi se o historijskim tragovima, nego o izrazu pobožnosti. Slika se inače ističe skladnom kompozicijom i kvalitetnom izvedbom. Slikar izborom boja nastoji Kristov ulazak u nebo prikazati što sjajnijim. Svjetlom, zlatom i raskošnim kolorizmom nastoji gledatelju dočarati ljepotu Neba koje se ovdje otvorilo Zemlji.

Antun Jarm